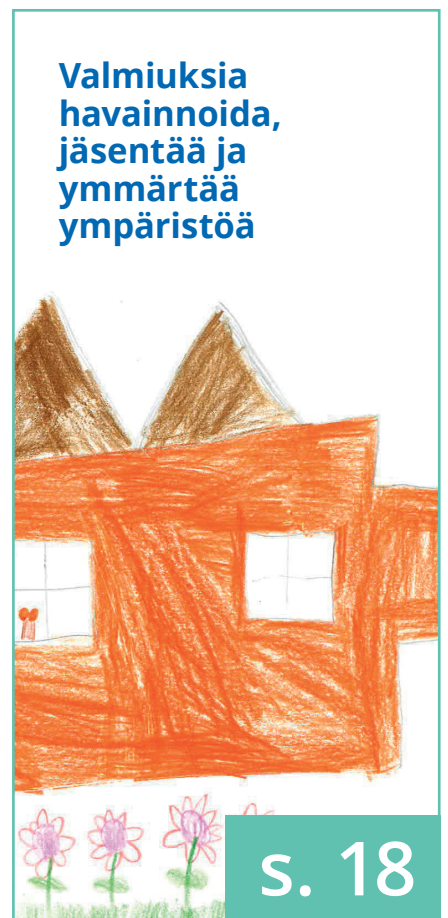

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

ALAJÄRVI | VIMPELI | LAPPAJÄRVI

SISÄLLYS

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLISET VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT	4
Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	5
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	5
2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET	6
Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	6
Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	6
Arvoperusta	7
Oppimiskäsitys	8
Laaja-alainen osaaminen	9
3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI JA SEN KEHITTÄMINEN	10
Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	11
Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	11
4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN	13
Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	13
Oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä	15
Kielten rikas maailma	15
Ilmaisun monet muodot	16
Minä ja meidän yhteisömme	17
Tutkin ja toimin ympäristössämme	18
Kasvan, liikun ja kehityn	19
Kieleen ja kulttuuriin liittyviä näkökulmia	20
5. LAPSEN TUKI	21
6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA	23
Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	23
7. LIITTEET	24

1. VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLISET VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAT

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Pedagogiikka tarkoittaa tietoista toimintaa lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteutumiseksi. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksessa edel-

lyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka

mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatuslaki (540/2018), jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys.

Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä paikallisesti kerätty arviointitieto. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Alajärven kaupunki tuottaa myös Vimpelin ja Lappajärven kunnan varhaiskasvatuspalvelut. Sen vuoksi kunnille on laadittu yhteinen paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Se on laadittu ja hyväksytty suomenkielisenä. Se on nähtävillä Alajärven kaupungin nettisivuilla ja kaikissa varhais-

kasvatuksen yksiköissä.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen on osallistunut alueen varhaiskasvatuksen henkilöstön lisäksi lapset, huoltajia sekä yhteistyötahojen edustajia. Huoltajien osallisuutta asiakirjan arvioinnissa ja kehittämisessä ylläpidetään arkisen vuoropuhelun ja palautteen lisäksi vanhempainilloissa sekä vuosittaisten tyytyväisyyskyselyiden yhteydessä. Lapsilta kerättävä palaute otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitettäessä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain. Arvioinnista ja tarvittavista päivityksistä vastaa paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta vastaava työryhmä.

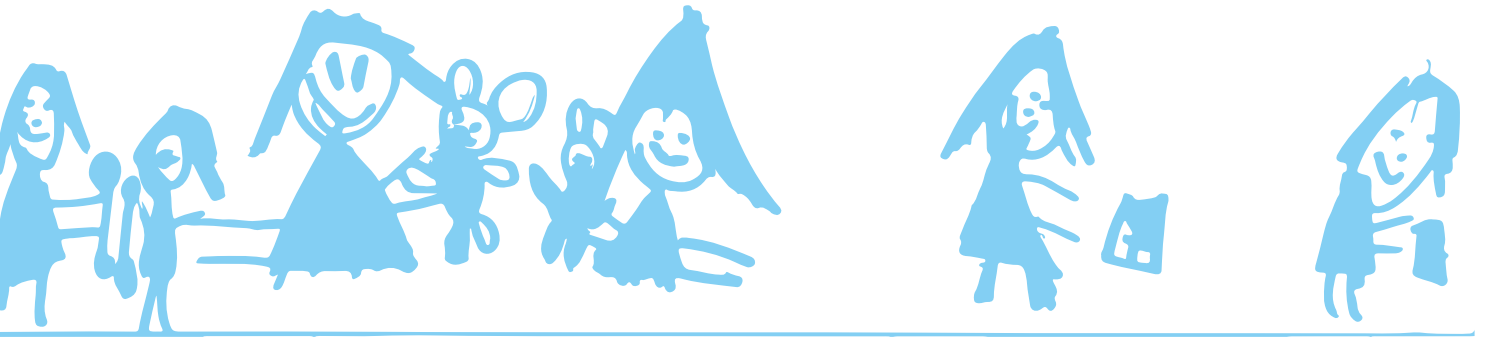
Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatusturva-oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laki velvoittaa laatimaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelman. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdaksi tulee olla lapsen etu ja tarpeet.

Alajärven kaupungin, Vimpelin ja Lappajärven kunnan

alueella on käytössä yhteinen vasuasiakirja, joka laaditaan kaikille lapsille. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään loppuun mennessä tai kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksessa. Asiakirja tarkistetaan vähintään kerran vuodessa, tavallisesti keväällä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa. Myös lapsen toiveet on selvitettävä ja huomioitava suunnitelmassa. Lisäksi suunnitelman laatimisessa voi olla mukana eri asiantuntijoita. Lapsen mahdollisesti saaman tuen osalta lapsen varhaiskasvatussuunnitelman kirjauskäytännöistä on tarkemmin luvussa viisi.

Alueemme päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettaja vastaa asiakirjan laadinnasta ja toteutumisen arvioinnista. Asiakirjan voi kuitenkin opettajan ohjeistamana ja tukemana laatia muu päiväkodin henkilöstöön kuuluva henkilö. Perhepäivähoidossa esimies on tukena suunnitelmia laadittaessa ja arvioitaessa. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet tulee huomioida toimintaa suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjä ja toimintakulttuuria kehitettäessä. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista arvioidaan säännöllisesti ryhmäkohtaisissa tiimipalaverissa.

2. VARHAISKASVATUKSEN TEHTÄVÄ JA YLEISET TAVOITTEET

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhdessä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatus myös tukee huoltajia kasvatustyössä. Varhaiskasvatusta on järjestettävä kunnan tarpeen edellyttämässä muodossa ja laajuudessa. Vuorohoitoa tarjotaan vain huoltajien työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristö on kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimintatilat ja toimintavälineet ovat asianmukaisia. Päiväkodissa ja perhepäivähoidossa oleville lapsille tarjotaan täysipainoista ravintoa. Ruokailu on järjestetty tarkoituksenmukaisesti. Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton.

Alajärven kaupungin sekä Vimpelin ja Lappajärven kuntien alueella varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa, ryhmäperhepäivähoidossa ja hoitajan kotona järjestettävässä perhepäivähoidossa. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa järjestetään perhekeskuksen kohtaamispaikassa Alajärvellä. Esiopetus toteutetaan pääosin koulujen yhteydessä. Yksityisen varhaiskasvatuksen käyttöön on olemassa palvelusetelimalli. Alueellamme ei tällä hetkellä järjestetä vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Tarkempaa tietoa varhaiskasvatuspalveluista on saatavilla varhaiskasvatus-toimistosta sekä kaupungin nettisivuilta.

Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle

oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksessa ja sen siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä hyödynnetään varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Kun lapsi siirtyy Alajärven varhaiskasvatuksen alueella toimipaikasta toiseen, ilmoittaa alue-esimies siirtymisestä kyseisten toimipaikkojen henkilökunnalle. Tiedon saatuaan vastaanottavan ryhmän työntekijä ottaa puhelimitse yhteyttä

lapsen aiempaan ryhmään ja tiedustelee lapsen varhaiskasvatukseen oleellisesti liittyviä asioita. Kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta ja muut lasta koskevat oleelliset dokumentit lähetetään uuteen ryhmään. Mikäli lapsi siirtyy Alajärven varhaiskasvatusalueen ulkopuolelle, annetaan kopio lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta ja muut lasta koskevat oleelliset dokumentit huoltajille. Lasten alkuperäiset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat pysyvästi säilytettäviä ja ne arkistoidaan varhaiskasvatustoimistossa.

Esiopetukseen siirtyvien lasten tiedonsiirto hoidetaan Alajärvellä neuvolan järjestämissä Neuvolasta esiopetukseen- palaverissa (NEO). Tiedonsiirtoon

osallistuu lastenneuvolan terveydenhoitaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja tuleva esikoulunopettaja sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen opettaja ja koulun erityisopettaja. Tässä tilaisuudessa kopiot lasten varhaiskasvatussuunnitelmista ja Terveiset Esikouluun -lomakkeet luovutetaan esikoulunopettajalle, joka saamansa tiedon varassa ryhtyy suunnittelemaan yksilöllistä esiopetusta tuleville oppilailleen. Vimpelissä ja Lappajärvellä tiedonsiirtoon on omat toimintamallinsa.

Esiopetuksesta kouluun siirryttäessä esiopettaja luovuttaa kopion esioppiin oppimissuunnitelmasta tulevalle luokanopettajalle. Essun viimeinen sivu jää kuitenkin opettajalle työka-

luksi. Myös Essuun liitetyt tutkimus- ja arviointitiedot siirtyvät alkuopetukseen.

Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN ARVOPERUSTAT OVAT SEURAAVAT:

Lapsuuden itseisarvo

Jokainen lapsi on arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioduksi ja ymmärretyksi omana itsenään ja yhteisönä jäsenenä.

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Mahdollisuus kehittää itseään ja taitojaan sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista syistä riippumatta.

Ihmisenä kasvaminen

Pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Sivistys tavassa suhtautua itseän, muihin ja ympäristöön. Tahto toimia oikein.

Perheiden monimuotoisuus

Kunnioitus perheiden monimuotoisuutta kohtaan. Kaikki saavat kokea taustasta riippumatta perheensä arvokkaaksi.

Lapsen oikeudet

Oikeus itseilmaisuun, hyvään opetukseen, kannustukseen ja huolenpitoon. Oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Oikeus yhteisöllisyyteen.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Ohjaus terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Ymmärrys vastuusta luontoa ja muita ihmisiä kohtaan.

Oppimiskäsitys

Lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Leikki on erittäin merkityksellistä lasten oppimiselle ja kehitykselle. Se tuottaa iloa sekä motivoi oppimaan uusia tietoja ja taitoja. Leikin lisäksi lapset oppivat mm. havainnoiden, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea.

Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Laaja-alaisen osaamisen

kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se edistää lasten kasvua yksilönä ja yhteisönä jäsenenä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Se tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Digitaalista osaamista tukee Etelä-Pohjanmaan yhteinen varhaiskasvatuksen digisuunnitelma (Liite1).

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

AJATTELU JA OPPIMINEN

- kyky oppia uutta ja soveltaa sitä aiempiin kokemuksiin ja tietoihin
- elinikäinen oppiminen

Miten toimimme?

- rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan
- ollaan kiinnostuneita lasten asioista
- iloitaan yhdessä onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia
- ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuutta
- ollaan mallina lapsille

KULTTUURINEN OSAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA ILMAISU

- kyky ilmaista itseään ja ymmärtää muita
- taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä
- kyky arvioida omia asenteita ja arvoja

Miten toimimme?

- rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin
- ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin
- harjoitellaan asettumista toisen asemaan ja ratkaisemaan ristiriitoja
- autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä

ITSESTÄ HUOLEHTIMINEN JA ARJEN TAIDOT

- omasta hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen
- kestävä elämäntapa
- myönteinen suhtautuminen tulevaisuuteen

Miten toimimme?

- harjoitellaan pukeutumista, ruokailutilanteita ja henkilökohtaisesta hygieniasta sekä omasta turvallisuudesta huolehtimista
- päivärytmi
- opetellaan huolehtimaan omista tavaroista
- ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa
- kierrätetään

MONILUKUTAITO

- taito hankkia, tuottaa ja tulkita tietoa eri muodoissa ja erilaisten välineiden avulla

Miten toimimme?

- nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan käsitteitä
- innostetaan käyttämään ja tuottamaan viestejä myös digitaalisissa ympäristöissä
- annetaan mahdollisuus tuottaa ja käyttää lastenkulttuuria
- dokumentoidaan lasten tuotoksia yhdessä lasten kanssa
- käytetään kuvia, kortteja ja symboleja monipuolisesti

DIGITAALINEN OSAAMINEN

- taito hankkia, tuottaa ja tulkita tietoa eri muodoissa ja erilaisten välineiden avulla

Miten toimimme?

- tutustutaan erilaisiin digivälineisiin, sovelluksiin ja peleihin
- käytetään välineitä monipuolisesti lasten kanssa toimiessa
- esim. cd, puhelin, tabletit, tulostin, tietokone, BeeBot

OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

- osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa
- luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin

Miten toimimme?

- vastataan lasten aloitteisiin
- lapsen mielipiteillä on merkitystä
- otetaan mukaan toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin
- annetaan sopivia vaihtoehtoja
- kannustetaan oma-aloitteisuuteen

3. VARHAISKASVATUKSEN TOIMINTAKULTTUURI JA SEN KEHITTÄMINEN

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muodostunut tapa toimia ja ajatella ja se muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka muodostuu muun muassa arvoista, normeista, oppimisympäristöstä, yhteistyöstä, vuorovaikutuksesta ja ammatillisuudesta. Varhaiskasvatus perustuu yhteisön yhteiseen käsitykseen hyvästä varhaiskasvatuksesta. Työyhteisön vuorovaikutus ja ilmapiiri heijastuvat lapsiin ja toimivat mallina lapsille. Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen laatuun, toteuttamiseen ja tavoitteiden saavuttamiseen. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen varhaiskasvatus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Inklusiivisuus tarkoittaa ajatustapaa, jossa jokaiselle lapselle mahdollistetaan täysipainoinen osallistuminen kaikkeen varhaiskasvatukseen sisältyvään toimintaan lapsen yksilöllisistä lähtökohdista. Tavoitteena on, että kaikki lapset saavat kokea oppimisen iloa, kuulua ryhmään, oppia vertaisiltaan sekä kasvaa ja kehittyä omista lähtökohdista käsin. Inklusiivisen ajattelutavan tulee toteutua

jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Toimintakulttuurin ja sen inklusiivisuuden kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, kehittämistä ja toteutumisen arviointia. Johtamisen tavoitteena on saada henkilöstön osaaminen ja ammattitaito esille parhaalla mahdollisella tavalla. Johtajan tehtävänä on myös luoda hyvät työolosuhteet. Säännölliset työyhteisöpala- verit toimivat tiedottamisen, toiminnan kehittämisen ja työhyvinvoinnin tukena. Alueellamme henkilöstön työhyvinvoinnista huolehditaan muun muassa kehityskeskusteluilla, työhyvinvointikyselyllä, työpaikan riskienarviointiselvityksellä, terveystarkastuksilla, liikunta- ja tyky-toiminnalla. Henkilöstön käytettävissä on myös työsuojelupäällikkö ja työsuojeluvaltuutetut.

Varhaiskasvatusyksikön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteena on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen.

Toimintakulttuuri muotoutuu ja sitä muokataan lapsiryhmän mukaan aina tarvittaessa. Erityisesti syksyisin, kun päiväkotiryhmään tulee paljon uusia lapsia, pohditaan ryhmän käytäntöjä ja ne kirjataan ryhmäkohtaiseen suunnitelmaan (ryhmävasuun).

Lapsilla ja huoltajilla on mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Huoltajat voivat vaikuttaa lapsen vasu-keskustelujen kautta, vanhempainilloissa ja vuosittaisissa asiakastytyväisyyskyselyissä. Lisäksi huoltajilla on mahdollisuus tuoda esille ideoita ja toiveita myös päivittäisissä tapaamisissa. Palaute otetaan huomioon toimintaa kehitettäessä. Lasten aloitteet ja toiveet kirjataan ja ne huomioidaan toimintaa suunniteltaessa. Lapsen ja huoltajan vaikutusmahdollisuuksien toteuttamisesta vastaa päiväkodeissa varhaiskasvatuksen opettajat, perhepäivähoidossa hoitaja vastaa oman ryhmän toiminnasta esimiehen tuella. Huoltajien asiakastytyväisyyskyselyt järjestetään varhaiskasvatuksen hallinnon kautta.

Hyvä varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri edellyttää seuraavien periaatteiden sisäistämistä:

1) Leikki on tärkeää. Tunnistetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle sekä vertaissuhteiden syntymiselle. Rohkaistaan

lapsia hyvään vuorovai-
kutukseen ja toimimaan
ryhmän jäsenenä. Kasvatta-
jat luovat mahdollisuuksia
pitkäkestoiseen leikkiin ja
rikastavat lasten leikkiä.

2) Kaikki ovat tasa-arvoisia. Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Lapsia rohkaistaan tekemään valintoja ilman kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, sukupuoleen tai vammaisuuteen liittyviä ennako-odotuksia.

3) Kulttuurinen moninaisuus on voimavara. Oikeus omaan kieleen, uskontoon, kulttuuriin ja katsomukseen on perusoikeus. Se edellyttää henkilöstöltä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta.

4) Kaikki oppivat toisiltaan. Tavoitteena on yhteisö, jossa lapset, huoltajat ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Henkilöstö jakaa osaamistaan ja yhteisössä rohkaistaan kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja.

5) Hyvinvointi syntyy valinnoista. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Arjen valinnoissa ja toimissa näkyy vastuullisuus luontoa, ympäristöä ja omaa itseä kohtaan. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä. Kiusaamiseen puututaan ja sitä ehkäistään tätä varten laaditun suunnitelman mukaisesti (Liite 2).

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöön kuuluu sekä fyysinen, psyykinen, sosiaalinen että virtuaalinen ympäristö. Erilaiset oppimisympäristöt tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Hyvä oppimisympäristö tukee lapsen luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjaa leikkiin, liikkumiseen, tutkimiseen ja taiteelliseen ilmaisuun. Myös varhaiskasvatuspaikan ulkopuolisia tiloja hyödynnetään lasten kanssa toimiessa. Näitä ovat esimerkiksi luonto, pihat, leikkipuistot, kirjasto, liikunta- ja urheilupaikat. Mahdollisuudet eri paikkojen laajempaan hyödyntämiseen vaihtelevat yksikkökohtaisesti.

Oppimisympäristöjen kehittäminen ja arviointi kuuluvat varhaiskasvatuksen opettajan vastuulle, mutta koko työyhteisö on mukana prosessissa. Perhepäivähoidossa hoitaja vastaa oman ryhmän toiminnasta esimiehen tuella. Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja

rakennetaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Esimerkiksi lasten tai huoltajien toiveet ulkoilusta, tietystä liikuntamuodosta tai vaikkapa vinkit lempileikistä pyritään toteuttamaan tai huomioimaan varhaiskasvatuksen arjessa. Lasten käytössä on monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä huomioiden lasten ikä- ja kehitystaso sekä yksilölliset tuen tarpeet. Teknologia on osa monipuolista oppimisympäristöä ja sitä käytetään tarkoituksenmukaisella tavalla.

Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys. Tavoitteena on, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen henkilöstöllä, mikä edellyttää aktiivisuutta ja aloitteellisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus ja kaikki perheet

kohdataan yhdenvertaisesti. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kanssa käytetään keskusteluissa tarvittaessa tulkkia. Kaikkien huoltajien tulee saada kuulla lapsen päivittäiset tapahtumat, joita välitetään myös digitaalisten välineiden ja sovellusten avulla. Virallinen ja epävirallinen viestintä erotetaan toisistaan selkeästi ja luvat erilaisten viestintävälineiden käyttöön ja niiden sisältöön kysytään huoltajilta hoitosopimuksessa.

Varhaiskasvatuksessa tehdään myös monialaista yhteistyötä monien alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa. Keskeisimpiä yhteistyötahoja alueellamme ovat lastenneuvola, perheneuvola, lapsiperheiden sosiaalityö, perhetyö, lastensuojelu, esi- ja perusopetus sekä kuntoutusta antavat tahot. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ovat myös osa monialaista yhteistyötä. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella ja yhteistyötä tehtäessä noudatetaan tietojen antoa ja salassapitoa koskevia säännöksiä. Muita yhteistyötahoja ovat esimerkiksi katsomukselliset yhteisöt kuten Alajärven, Vimpelin ja Lappajärven seurakunnat, liikunta- ja vapaa-aikatoimi, kirjasto, kulttuuri, palolaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Lastenneuvoloissa tehtävään 4-vuotisterveystarkastukseen kuuluu varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa. Kaavake toimitetaan vanhempien suostumuksella neuvolaan ennen terveystarkastusta. Lastenneuvolasta lähetetään terveystarkastuksen jälkeen hoitopaikkaan palaute neuvolakäynnistä ja tarvittaessa ohjeistuksia lapsen kehityksen tukemiseen esimerkiksi hienomotoristen taitojen vahvistamiseen.

Kaikilla varhaiskasvatuksen työntekijöillä on lain mukaan velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus silloin, kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Ilmoitus pitää tehdä viipymättä ja salassapitosäännösten estämättä. Ilmoitusvelvollisuus koskee sitä tietoa, jonka työntekijä on saanut omassa työssään. Jos henkilöllä on lain mukaan velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, ei ilmoitusta voi tehdä nimettömänä eikä esimies voi tehdä ilmoitusta työntekijän puolesta. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä kerrotaan aina huoltajille. Alueella on käytössä lastensuojeluilmoituslomake, johon tulee lapsen perustiedot, lastensuojeluilmoituksen syy sekä ilmoi-

tuksen tekijä ja ammattinimike. Lomake toimitetaan täytettynä sosiaalitoimeen.

Jos työntekijä on epävarma siitä, onko lapsesta herännyt huoli riittävä lastensuojeluilmoituksen tekemiseksi, asiasta voi tarvittaessa yleisellä tasolla kysyä kunnan lapsiperheiden sosiaaliohjaajalta. Lapsen henkilöllisyyttä ei tällöin paljasteta.

Jos varhaiskasvatusta järjestetään lastensuojelun avohuollon tukitoimena, sosiaalityöntekijä kutsuu perheen ja lapsen hoidosta vastaavan kasvattajan aloituspalaveriin. Jos varhaiskasvatussyksikköä ei ole vielä nimetty, on palaverissa mukana varhaiskasvatuksen alue-esimies. Varhaiskasvatussyksikön vastuulla on kutsua perheen sosiaalityöntekijä mukaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja sen arviointiin. Avohuollon tukitoimena järjestettävän varhaiskasvatuksen päättymisestä on keskusteltava perheen sosiaalityöntekijän kanssa.

Monialaista yhteistyötä arvioidaan keväisin tehtävällä sähköisellä kyselyllä, joka lähetetään yhteistyötahoille. Tuloksia arvioidaan syksyisin varhaiskasvatuksen johtoryhmässä.

4. VARHAISKASVATUKSEN PEDAGOGISEN TOIMINNAN SUUNNITTELU JA TOTEUTTAMINEN

Pedagoginen toiminta toteutuu kasvattajien ja lasten välisissä vuorovaikutustilanteissa sekä yhteisessä tekemisessä. Laadukas pedagoginen toiminta perustuu lakisääteisten suunnitelmien lisäksi havainnoimisen kautta saatavaan tietoon lasten kiinnostuksen kohteista, toiveista ja tarpeista. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävänä on havainnoida ja dokumentoida lasten ja lapsiryhmän toimintaa sekä huolehtia siitä, että jokainen lapsi saa osallistua pedagogisesti suunniteltuun monipuoliseen toimintaan. Dokumentointia voidaan toteuttaa esim. videoiden, ääninauhoitusten, valokuvien ja lasten haastatteluiden avulla. Havaintojen kirjaamisen tarkoituksena on toiminnan suunnittelun lisäksi tallentaa lapsesta tehdyt havainnot lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa ja arviointia varten. Lasten tulee osallistua lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Hyviä toteutustapoja tähän ovat esimerkiksi perjantai-parlamentit, äänestykset, toiveiden kyselyt ym. lasten mielipiteitä selvittävät keinot kehitystaso huomioiden.

Alajärvellä, Vimpelissä ja Lappajärvellä päiväkodeissa pedagoginen suunnitteluvastuu on varhaiskasvatuksen opettajilla, mutta koko

henkilöstö osallistuu yhteisesti toiminnan suunnitteluun. Varhaiskasvatuksen opettajilla on lakisääteinen SAK- aika (suunnittelu, arviointi ja kehittäminen), joka toteutetaan työpaikalla. Tämä mahdollistaa varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilökunnan välisen yhteistyön sekä lasten osallistumisen suunnitteluun. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Myös avoimessa varhaiskasvatuksessa suunnitteluvastuu on työntekijöillä.

Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa käytetään monipuolisia työtapoja asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toiminnallisia sekä luovuutta ja osallisuutta edistäviä työtapoja ovat esimerkiksi leikkiminen, liikkuminen, tutkiminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen. Myös digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään toiminnassa. Valittu työtapo vaihtelee ohjattavan ryhmän ja lasten yksilöllisten tarpeiden (lasten ikä, tarpeet, tavoitteet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet) mukaan. Työtappaa valittaessa hyödynnetään sekä henkilöstön että lasten osaamista ja vahvuuksia. Lapset otetaan mukaan myös työtavan valintaan.

Laadukas pedagogiikka vaatii myös johtamista. Varhaiskasvatuksen alue-esiementen pedagoginen johtaminen tukee ryhmissä tehtävää tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista. Yhteistä suunnittelua tehdään myös esimerkiksi henkilöstöpalavereissa, tiimipalavereissa ja perhepäivähoitajien alueilloissa.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on oleellista varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota kaikille lapselle mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin, sillä leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikkiminen on lapselle luontainen tapa oppia, olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa ja se tuottaa lapselle iloa ja mielihyvää. Leikissä yhdistyvät innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen, jotka edistävät oppimista.

On tärkeää, että kasvattajat tiedostavat leikin merkityksen lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Leikille järjestetään aikaa ja mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin huomioidaan päivärytmissä. Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, ohjata

leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Leikkitaitojen kehittymistä tuetaan suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Kasvattajat antavat ideoita leikkiin hyödyntäen esim. tarinoita, kokemuksia, materiaalia ja tiloja. Lasten saatavilla ja käytössä on riittävästi monipuolisia, ikätasoisia, pedagogisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä huomioidaan lasten yksilölliset tuen tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. Kasvattajat ohjaavat leikkiä joko leikin ulkopuolelta tai ovat itse mukana leikissä. Leikkimielisyys ja huumori ovat tärkeitä kasvattajan ominaisuuksia, jotta hän pystyy heittäytymään mukaan lasten leikkiin. Alueellamme lapset pitävät leikkimistä tutkitusti mielekkäänä ja tärkeänä osana päivää. He myös toivovat aikuista mukaan leikkeihinsä.

Kasvattajat havainnoivat ja dokumentoivat lasten leikkiä. Leikin havainnointi antaa tietoa lasten kiinnostuksen kohteista, tunteista ja kokemuksista. Havainnoita käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa kasvattajia ymmärtämään lasten leikkejä. Leikin merkityksestä ja leikkiin liittyvistä havainnoista on tärkeää keskustella myös huoltajien kanssa.

Käytäntöjä, jotka tukevat lasten leikkiä

Leikkialoitteiden huomioiminen

- Huomataan lasten sanattomat (eleet, ilmeet) ja sanalliset leikkialoitteet ja -toiveet.
- Tarkkaillaan lasten kiinnostuksen kohteita.

Joustava ympäristö

- Joustetaan päivän aikatauluista tarvittaessa.
- Muokataan tiloja leikkiin sopivaksi.
- Leikki voidaan siirtää tilasta toiseen, myös sisältä ulos.

Lapsilähtöinen ympäristö

- Lapset ovat aloitteellisia leikki-ideoissa.
- Lapset otetaan mukaan ympäristön suunnitteluun (tilat, materiaalit).
- Lapset voivat valita leikkipaikan.

Materiaalien ja välineiden monipuolisuus

- Leikkivälineitä kierrätetään yksiköiden ja ryhmien välillä.
- Uusiin hankintoihin varataan riittävästi resursseja.
- Hyödynnetään erilaisia materiaaleja (luonnonmateriaalit, käyttöesineet ym.)
- Leikissä käytetään myös digitaalisia laitteita.

Leikkien monipuolisuus

- Leikitään erilaisia leikkejä esim. perinneleikkejä, roolileikkejä, sääntöleikkejä ja draamaleikkejä.
- Kasvattajat tukevat lasten leikin kehittymistä.

Osallisuuden mahdollistaminen

- Kasvattaja on läsnä lasten leikeissä.
- Lapsia ohjataan leikissä omien taitojensa mukaisesti.
- Lasten ryhmäyttäminen.
- Tuetaan lasten välistä vuorovaikutusta ja ristiriitojen selvittämistä.

Leikin havainnoiminen

- Havainnoidaan lapsia ja ryhmää.
- Dokumentoidaan havainnot.

Leikin arvostaminen

- Lapsia kannustetaan leikkimään.
- Leikille annetaan aikaa.

Oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä

Oppimisen alueita yhdistelevä ja soveltava pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen toiminnan suunnit-

telussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Oppimisen alueiden aihepiirejä yhdistellään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja kehitystason mukaisesti. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta.

Oppimisen alueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksessa tuetaan jokaisen lapsen kasvatus ja opetuskielen taitojen ja valmiuksien kehittymistä sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Kasvatuksessa ja opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä.

VUOROVAIKUTUSTAITOT

- Tuetaan ja kannustetaan lasta vuorovaikutukseen.
- Kuunnellaan lasta aidosti.
- Reagoidaan myös sanattomaan viestintään.

KIELEN YMMÄRTÄMISEN TAITOT

- Lapsille puhutaan paljon ja nimetään asioita ja esineitä.
- Käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä.
- Käytetään tarvittaessa esim. kuvia ja tukiviittomia.

PUHEEN TUOTTAMISEN TAITOT

- Rohkaistaan lapsia puhumaan sekä lasten että aikuisten kanssa.
- Ohjataan lapsia monipuoliseen äänenkäyttöön.

KIELEN KÄYTTÖTAIDOT

- Harjoitellaan vuoropuhelua sekä kertovaa puhetta.
- Opetellaan kohteliaisuussanon käyttöö: kiitos, ole hyvä, anteeksi.
- Tutustutaan erilaisiin teksteihin, esim. vanhoihin satuihin, sanomalehtiin.

KIELELLINEN MUISTI JA SANAVARASTO

- Käytetään kieltä ja sanoja monipuolisesti esim. loru- ja laululeikkien avulla.
- Luetaan lapsille ääneen, keskustellaan ja keksitään tarinoita.

KIELITIETOISUUS

- Herätetään ja lisätään lasten kiinnostusta kieltä kohtaan.
- Tutustutaan kirjaimiin, äänteisiin, tavuihin ja sanoihin esim. taputtaen tavuttamalla.
- Harjoitellaan oman ja kavereiden nimien tunnistamista ja kirjoittamista.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten musiikillisen, kuvallisen, käsityöllisen sekä sanallisen ja kehollisen ilmaisun kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön.

Musiikillinen ilmaisu

- Herätetään ja vahvistetaan lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin.
- Kuunnellaan erilaisia äänimaailmoja ja eri musiikkityylejä.
- Lauletaan ja tuotetaan ääntä monipuolisesti.
- Soitetaan erilaisia soittimia monipuolisesti: kehonsoittimet, rytmisoittimet, helistimet, itse tehdyt soittimet jne.
- Kuunnellaan ja katsellaan musiikkivideoita.
- Tuotetaan lasten kanssa omia musiikillisia esityksiä: musiikkiliikuntaa, musiikkimaalausta jne.
- Tutustutaan paikalliseen musiikkitarjontaan esim. musiikkiopisto ja konsertit.

Kuvallinen ja käsityöllinen ilmaisu

- Herätetään kiinnostus monipuoliseen kuvalliseen ilmaisuun.
- Maalataan, piirretään, rakennetaan ja nikkaroidaan, tehdään mediaesityksiä, muovavillaan, ommellaan jne.
- Käytetään monipuolisesti eri materiaaleja, tekniikoita, värejä ja muotoja.
- Saadaan elämyksiä itse tehdystä sekä toisten tekemästä taiteesta: toiset lapset, taiteilijat jne.
- Tutustutaan paikalliseen taidetarjontaan esim. Nelimarkka-museo, kirjasto.

Sanallinen ja kehollinen ilmaisu

- Herätetään kiinnostus monipuoliseen sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun. Esim. draama, tanssi ja leikki.
- Tehdään lasten kanssa laulu-, leikki- ja liikuntaesityksiä esim. joulujuhliin.
- Katsotaan vierailevien ryhmien esityksiä: nukketeatteri-, teatteriesitykset, konsertit, tanssiesitykset, sirkukset ym.
- Käytetään kirjaston palveluita: satutunnit, lastenkirjallisuus, kirjastoauto.
- Hyödynnetään median tarjontaa: musiikkivideot, äänitiedostot, lasten esitykset, sanomalehdet ym.

Minä ja meidän yhteisömme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista.

Eettinen ajattelu

- Pohditaan lasten kanssa oikean ja väärän erottamista, oikeudenmukaisuutta ja pelon, surun sekä ilon aiheita.
- Pohditaan ryhmän sääntöjä ja otetaan vastuu omasta käyttäytymisestä.

Lähiyhteisön menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus

- Menneisyyteen voidaan tutustua esim. isovanhempien ja vanhempien, kirjallisuuden, leikkien ja pelien avulla jne.
- Nykyisyyteen voidaan tutustua esim. lasta kiinnostavien ajankohtaisten asioiden avulla, pohtimalla kunnioitavalla tavalla tavallaperheiden sukupuolten ja ihmisten moninaisuutta.
- Pohditaan mm. tämän ajan yhteiskunnallisia ilmiöitä.
- Tulevaisuuteen voidaan tutustua esim. vuodenaikojen, kiinnostavien ammattien, tekniikan kehittymisen tai mielikuvituksen avulla.

Katsomuskasvatus

- Tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin, katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin esim. juhlien, tapahtumien ja arjen tilanteiden kautta.
- Hyödynnetään huoltajien tietämystä.
- Tehdään yhteistyötä eri seurakuntien ja eri alojen asiantuntijoiden kanssa.
- Tarkastellaan uskonnottomuutta muiden katsomusten rinnalla.

Mediakasvatus

- Tutustutaan eri medioihin (mm. lehdet, mainokset, netti, videot) ja harjoitellaan median tuottamista.
- Tarkastellaan mediasisältöjä ja niiden todenmukaisuutta.
- Ohjataan lapsia yhdessä huoltajien kanssa vastuulliseen mediankäyttöön.

Tutkin ja toimin ympäristössämme

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään.

Matemaattinen ajattelu

- Kehitetään matemaattista ajattelua esim. aamupiirissä kalenteria tutkimalla ja lasten lukumäärää laskemalla, pelitilanteissa ja ruokailussa.
- Matemaattisten havaintojen ilmaisemiseen käytetään esim. leluja, ympäristön esineitä kuten autoja, helmiä jne.
- Luokitellaan, vertaillaan, lajitellaan sekä harjoitellaan ongelmanratkaisua ja päättelyä.
- Opetellaan tilan hahmottamista, aikakäsitteitä, muotoja ym.

Ympäristökasvatus

- Opetetaan lapsia kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä.
- Tehdään retkiä ja liikutaan lähiympäristössä vuodenaikoja hyödyntäen.
- Harjoitellaan kierrättämistä, lajittelua ja energiansäästöä.
- Edistetään lasten kestävän elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista.
- Huolehditaan siitä, että lapset kokevat voivansa vaikuttaa omilla teoillaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa liian suurta vastuuta siitä.

Teknologiakasvatus

- Kannustetaan lapsia kokeilevaan ja tutkivaan työtapaan.
- Havainnoidaan lasten arjessa näkyvää teknologiaa ja teknologisia ratkaisuja.
- Opetetaan lapsille koneiden ja laitteiden turvallista käyttöä.
- Tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoita esim. rakentelemalla erilaisia esineitä ja laitteita.

Kasvan, liikun ja kehityn

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lasten kanssa pohditaan yhdessä terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä asioita.

Liikkuminen

- Innostetaan lapsia liikkumaan omaehtoisesti eri ympäristöissä ja vuodenaikoina.
- Autetaan lapsia löytämään liikunnan ilo.
- Huolehditaan, että liikunta on lapsilähtöistä, säännöllistä, monipuolista ja tavoitteellista.
- Liikkumisessa huomioidaan turvallisuus.
- Ohjataan perheitä liikunnalliseen elämäntapaan.
- Alueemme lapset nauttivat ulkoilusta, jonka lisääminen kasvattaa myös liikkumisen määrää.

Ruokakasvatus

- Varhaiskasvatuksessa noudatetaan säännöllisiä ruoka-aikoja.
- Opetellaan maistelemaan ruokia ja syömään riittävästi. Annetaan lapsille riittävästi aikaa tottua uusiin makuihin.
- Ruokailutilanteessa pidetään positiivinen ilmapiiri: Lapsia ei pakoteta syömään eikä ruualla kiristetä.
- Ohjataan hyviin ruokailutapoihin.
- Kannustetaan kohteliaaseen ruokapöytäkeskusteluun.
- Ruuasta keskustellaan, loruillaan, lauletaan ja luetaan.
- Leivotaan lasten kanssa esim. sämpylöitä ja pullia.
- Keskustellaan erilaisista ruoka-aineallergioista ja ruokavalioista.

Hyvinvointi, terveys ja turvallisuus

- Lapsia tuetaan ja opetetaan huolehtimaan henkilökohtaisesta hygieniasta.
- Vanhempien ja lasten kanssa keskustellaan levon merkityksestä.
- Mahdollinen lepo hetki suunnitellaan lapselle miellyttäväksi ja turvallisiksi.
- Keskustellaan lasten kanssa hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille.
- Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.
- Harjoitellaan kaveruutta ja toisen huomioonottamista.
- Ohjataan lapsia toimimaan turvallisesti esim. ulkoillessa, leikkitilanteissa, lähiliikenteessä ja uusissa tilanteissa.
- Opetetaan ja kannustetaan lapsia pyytämään apua ja kertomaan huolistaan aikuiselle.
- Tarkastellaan ja pohditaan lasten kanssa lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä kohtuullisen kuluttamisen merkitystä.

Kestävä elämäntapa ja kohtuullinen kuluttaminen

- Tarkastellaan ja pohditaan lasten kanssa lapsiin kohdistuvaa mainontaa.
- Keskustellaan lasten kanssa rahasta ja kuluttamisesta.
- Opetellaan kestävä elämäntapaa. Esim. ruokaa otetaan sen verran, kuin syödään.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä näkökulmia

Alajärvellä, Vimpelissä ja Lappajärvellä varhaiskasvatusta järjestetään pedagogisesti suunniteltuna suomen kielellä. Varhaiskasvatukseen osallistuu vieraskielisten ja monikielisten perheiden lapsia. Tavoitteena on vahvistaa kaikkien varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttä ja omaksua myös omaa äidinkieltään. Vastuu lasten oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on kuitenkin ensisijaisesti perheellä.

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen vanhempien kanssa keskustellaan ja tutustutaan perheen kulttuuritaustaan. Eri kulttuureiden oppimis- ja kasvatusnäkökymykset voivat poiketa suomalaisesta varhaiskasvatuksesta. Kasvatuksen ja opetuksen suunnittelussa sekä toteutuksessa otetaan huomioon kulttuurien erilaiset ruokailutottumukset, käyttäytymissäännöt ja -tavat sekä hygieni- ja pukeutumisäännöt. Vanhempien kanssa mietitään joustavia ratkaisuja ja menetelmiä. Tavoitteena on vahvistaa huoltajuutta ja kykyä

toimia suomalaisessa yhteiskunnassa lapsen parhaaksi.

Monikielisten ja -kulttuuristen lasten suomen kielen oppimista tuetaan arjen eri tilanteissa. Suomen kieleen tutustumista ja opettelua ei tule rinnastaa varhaiskasvatuksessa annettavan tuen tarpeeseen. Lasten kanssa käytetään selkeitä lauseita, sanoitetaan toimintaa sekä hyödynnetään pienryhmissä toimimista. Kuvia ja tukiviittomia käytetään apuna esimerkiksi päiväjärjestyksen hahmottamisessa. Tarvittaessa kielitaidon arvioinnin apuna voi käyttää myös erilaisia havainnointi- ja arviointilomakkeita. Lapsen äidinkielen, kulttuurin ja suomen kielen tukemisesta sovitaan huoltajien kanssa tehtävässä lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa ja sitä arvioidaan säännöllisesti. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään apuna tulkkia.

Samalla kun lapsi oppii suomen kieltä, hän tutustuu myös suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin. Varhaiskasvatukseen kuuluu suomalaiseen kulttuuriin liittyvää toimintaa sekä kristilliseen perinteeseen liittyviä juhlia. Näistä toimintaan kuuluvista tapahtumista ja juhlista keskustellaan huoltajien kanssa. Juhlien vietossa huomioidaan perheen katsoisuus. Lähtökohtaisesti yhteiset juhlat ja muut tilaisuudet järjestetään kaikille sopiviksi.

5. LAPSEN TUKEA

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä. Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat inkluusio, lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet, lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Oppimista rakennetaan yhdessä ryhmän lasten ja aikuisten kanssa; lapsen ei tarvitse muuttua vaan aikuisen toimintatapoja ja toimintaympäristöä muutetaan vastaamaan lapsen tarpeita.

Lapsen tuen tarpeen havainnointi, arviointi, tuen suunnittelu ja toteuttaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan. Huoltajien kanssa toimitaan yhteistyössä ja heidän kanssaan keskustellaan heti, kun lapsella

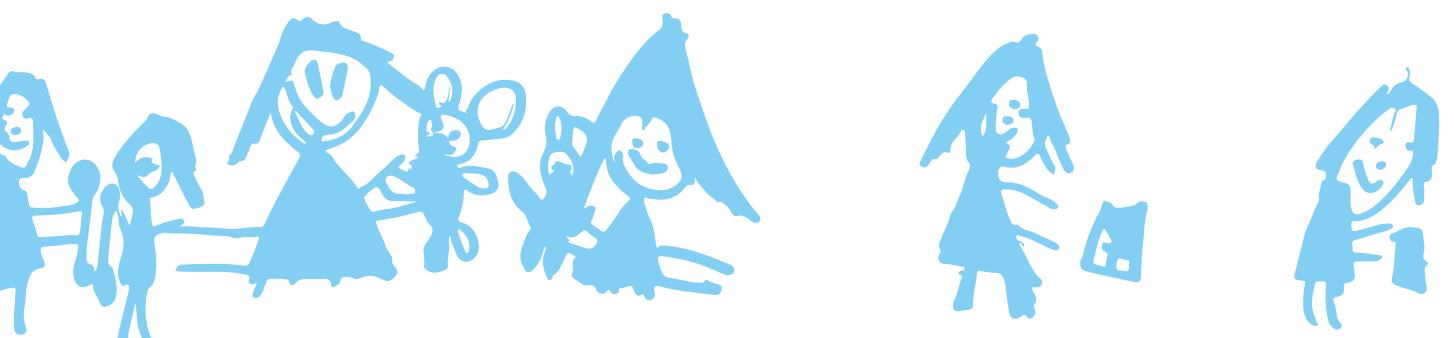
ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai jos henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Aloite lapsen tuen aloittamisesta, vahvistamisesta ja lopettamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta. Varhaiskasvatuksessa lapsella on kuitenkin oikeus tarvitsemaansa tukeen myös ilman huoltajien suostumusta. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Tuen antaminen aloitetaan aina heti tarpeen ilmaannuttua.

Annettava tuki jaetaan kolmeen eri portaaseen. Kevyin tuen muoto on yleinen tuki, jonka antamisesta ei tarvita erillisiä päätöksiä. Tehostettu tuki on pitkäkestoisempaa ja monipuolisempaa. Tehostetun tuen antamisesta tehdään aina hallintopäätös, jonka tekee varhaiskasvatuksen alue-esimies. Erityinen tuki on vahvin tuen muoto. Se on pitkäkestoista ja tuen muodot ovat vahvoja. Erityisestuen päätökset tekee varhaiskasvatuspäällikkö. Ennen hallintopäätöksiä huoltajille ja lapselle järjes-

tetään kuuleminen, jossa he voivat ilmaista mielipiteensä ja toiveensa. Usein kuuleminen Kaikki lapsen saama tuki kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Uusi päätös tuesta tehdään aina tuen muuttuessa.

Varhaiskasvatuksen henkilökunnalla on käytettävissä varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelut. Veo vastaa varhaiserityiskasvatuksen toteutumisesta ja on mukana lapsen tuen tarpeen arvioinnissa. Hänen tehtävänsä on myös neuvoa ja tukea lasten kanssa työskentelevää henkilöstöä. Veo selvittää ja järjestää yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tarvitsemat tukitoimet yhteistyössä perheiden, henkilöstön sekä eri asiantuntijoiden kanssa. Tukea voidaan antaa sovittuun myös Perhekeskuksen kohtaamispaikka Pähkinässä, avoimessa varhaiskasvatuksessa.

Mikäli lapsiryhmällä ei ole käytettävissä avustajaa ja ryhmässä on yksi tai useampi tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi, on tämä otettava huomioon lasten tai kasvattajien lukumäärässä.

Tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen. Lapsi voi vaikean vamman tai sairauden vuoksi tarvita myös pidennettyä oppivelvollisuutta. Tällöin päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloit-

tamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista eli vuotta aiemmin, kuin esiopetus tavallisesti lapsella alkaisi. Pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään hallintopäätös, jonka tekee varhaiskasvatuspäällikkö.

6. TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta. Arvioinnista saatujen tulosten avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Arviointi on suunnitelmallista ja säännöllistä, sitä tapahtuu monella tasolla. Siihen osallistuvat lapset, huoltajat, varhaiskasvatuksen henkilökunta, varhaiskasvatuksen johto sekä päättäjät. Keskeiset arviointitulokset esitellään sivistyslautakunnalle.

Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on kehittää varhaiskasvatusta sekä parantaa lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuran-

ta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Alueen varhaiskasvatukseen on tehty pedagogisen laadun tilannekartoitus ja laadittu kartoituksen pohjalta tarvittavat jatkotoimet.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Henkilöstö suorittaa itsearvioinnin kahdesti vuodessa käyttäen Pedagoginen itsearviointilomaketta.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat

toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lasten suorittama arviointi tapahtuu esimerkiksi selvittämällä lasten mielipiteitä varhaiskasvatuspäivästä Viisaat viisarit-menetelmän avulla ennen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa. Lasten tekemää arviointia voidaan lisäksi toteuttaa myös satunnaisilla mielipidekyselyillä ja äänestyksillä arjen eri toiminnoista.

Huoltajat arvioivat varhaiskasvatuksen toimintaa muun muassa vuosittain toteutettavien asiakastytyväisyyskyselyiden avulla. Henkilöstön tyytyväisyyskysely toteutetaan vuosittain. Monialaista yhteistyötä arvioidaan kerran vuodessa keväisin tehtävällä kyselyllä.

Kunnallisessa päätöksenteossa varhaiskasvatuksen toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet kirjataan talousarvioon. Niiden toteutumista arvioidaan tilinpäätöksen yhteydessä.

7. LIITTEET

Liite 1. Kiusaamisen ehkäisemisen suunnitelma
Liite 2. Maakunnallinen digisuunnitelma

Kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelma

Lapsen varhaiskasvatusympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä, kehitys ja muut edellytykset huomioon ottaen. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. (Varhaiskasvatuslaki 10§)

Varhaiskasvatuksen arvo-pohja perustuu YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Sen mukaan kaikilla lapsilla on samat oikeudet ja he ovat samanarvoisia, eikä ketään saa syrjiä. (YK:n lasten oikeuksien yleissopimus artikla 2, 19)

Lapsen turvallisen toiminta- ja oppimisympäristön järjestäminen on keskeinen

osa arjen pedagogiikkaa, joka muotoutuu lasten iän ja taitojen mukaan. Lapsen psyykinen sekä fyysinen hyvinvointi huomioidaan tässä Alajärven kaupungin sekä Vimpelin ja Lappajärven kunnan kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelmassa. Suunnitelma kuuluu osaksi paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Lasten kanssa työskentelevillä aikuisilla on tärkeää olla samansuuntainen käsitys siitä, mitä kiusaaminen on. Sen vuoksi jokaisessa varhaiskasvatusyksikössä laaditaan osana ryhmävasua ryhmäkohtainen kiusaamisen ehkäisyyn ja puuttumisen suunnitelma. Ryhmäkoh-

taisen suunnitelman avulla luodaan tarkemmat yhtenäiset toimintatavat ryhmässä toimivien kasvattajien kesken. Suunnitelmaa tarkistetaan ja muokataan tarpeen mukaan.

Lasten huoltajien rooli on tärkeä kiusaamisen ehkäisemisessä. Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen on varhaiskasvatuksen ja huoltajien yhteinen asia. Huoltajien osallistaminen teemaan esimerkiksi aihetta käsittelevien vanhempainiltojen kautta ja tietoisuuden lisääminen aiheesta on tärkeää, jotta kiusaamiseen puuttuminen tuo toivotun tuloksen ja kiusaaminen loppuu.

KIUSAAMISEN MÄÄRITTELY

Kiusaaminen on subjektiivinen kokemus eikä sen määrittelemisen ole ongelmatonta. Se, mikä loukkaa yhtä ihmistä, ei välttämättä loukkaa toista lainkaan. Myöskään kaikkia kiusaamiseksi koettuja tekoja ei ole tarkoitettu loukkaaviksi, vaikka niillä voi olla vakavia seurauksia. Kiusaamisen määrittely auttaa ymmärtämään ja tutkimaan ilmiötä. Kiusaamisella katsotaan olevan sellaisia piirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä. Näitä piirteitä ovat toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttö ja ryhmäilmiö.

Kiusaaminen on ryhmäilmiö, missä ilmenee useita rooleja: kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Kiusaaminen voi olla joko suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, sanallista tai psyykkistä ja siihen liittyy aina vallankäyttö.

Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tulee havainnoida lasta ja toimia kiusaamista ennaltaehkäisevästi. Kasvattajan tulee tunnistaa kiusaaminen ja puuttua siihen yhdessä sovitulla tavalla. Aikuisen roolina on roh-

kaista ja kannustaa lapsia keskinäiseen riitojen selvittämiseen, ohjaten tilannetta tarvittaessa, huomioiden lasten mahdollisuudet keskinäiseen selvittämiseen.

Kiusaamisen eri muodot:

Psyykkinen

- Psyykkinen
- Leikistä pois sulkeminen
- Nimittely
- Ilveily
- Kuiskailu
- Osoittelu
- Katseet
- Eleet
- Uhkailu
- Matkiminen
- Hämääminen
- Kiristäminen

Fyysinen

- Fyysinen
- Lyöminen
- Potkiminen
- Pureminen
- Kamppaaminen
- Töniminen
- Esteenä oleminen
- Vaatteiden repiminen
- Nipistely
- Kivien ja hiekan heittäminen
- Leikkien sotkeminen

Sanallinen

- Sanallinen
- Uhkailu
- Pilkkaaminen
- Lällättely
- Haukkuminen
- Nimittely
- Vaatteiden, hiusten ym. kommentointi

KIUSAAMISEN EHKÄISEMINEN

Kiusaamisen ehkäisy on kasvatusta tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa yksilöt kannattelevat ja kunnioittavat toinen toisiaan. Ennaltaehkäisyssä tärkeää on kasvattajan sensitiivisyys, oikeudenmukaisuus, sanat lapsen identiteetin muodostumisessa ja lasten tasa-arvoinen kohtaaminen, mutta ennen kaikkea se on osa arjen pedagogiikkaa ja laadukasta varhaiskasvatusta.

KIUSAAMISEN EHKÄISYN KEINOJA

Turvallisuuden tunteen luominen lapsille:

- Laadi yhteiset säännöt ja sopimukset lapsiryhmälle, osallista myös lapsia.
- Laadi yhteiset pelisäännöt työtiimille ja selkeät roolit myös kiusaamisen ehkäisemiseksi.
- Rakenna luottamusta lapsiin ja työtovereihin.
- Vaikuta omalla toiminnallasi positiiviseen ilmapiiriin.
- Panosta rauhalliseen ja kiireettömään toimintaan, vältä turhaa odottelua.
- Ennakoi tilanteita (esim. käyttämällä kuvia).
- Ota huomioon istumapaikat, pukemapaikat ym.
- Rakenna toimivia pienryhmiä.
- Havainnoi ja puutu välittömästi kiusaamiseen.
- Keskustele ja perustele toimintasi ”miksi toimimme näin?”
- Ole läsnä lapsille.
- Kiinnitä huomiota lapsilähtöiseen mielekkääseen toimintaan.
- Toimi johdonmukaisesti ja tasa-arvoisesti.

Sosiaalisten taitojen harjoittaminen:

- Opeta hyviä tapoja (esim. kiitos, ole hyvä ja anteeksi).
- Opeta tunnetaitoja (esim. Mun ja sun juttu - materiaali).
- Keskustele, mitä tulee tehdä, jos sinua tai jotakuta muuta kiusataan.
- Vältä ”kiusaamis-” sanan käyttöä. Estä kiusaajaksi leimautuminen.

- Käytä yhteistoiminnallisia menetelmiä.
- Kehitä itsesääätelytaitoja, sanoita / kuvita tunteita.
- Käytä kirjoja, satuja, nukketeatteria, draamaa.
- Piirrä tilanteisiin liittyviä kuvia.
- Ole itse mallina.

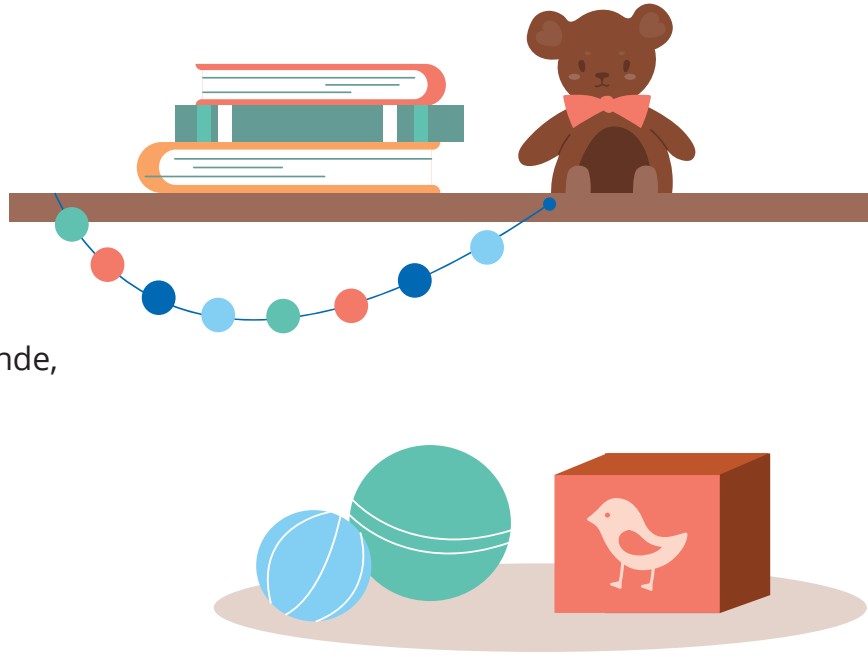
Kasvattaja havainnoi, ohjaa ja osallistuu leikkiin:

- Ole mukana ja läsnä leikeissä myös lattiatasossa.
- Pyri toimimaan pienryhmissä, porrasta tilanteita.
- Kiinnitä huomiota eri oppimisympäristöihin: fyysisiin (lelut, jakotilat) psyykkisiin (ilmapiiri, osallisuus), sosiaalisiin (kaverisuhteet, aikuinen-lapsi suhde) ja digitaalisiin (sosiaalinen media, pelit).
- Ohjaa kaverisuhteita.
- Havainnoi leikkijöiden erilaisia rooleja, opeta leikkimään erilaisten kavereiden kanssa.
- Anna mahdollisuus myös aikaan ”parhaan kaverin ” kanssa.

Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus:

- Auta lasta ryhmäytymään.
- Kuuntele ja pysähdy lapsen asioiden äärelle.
- Kiinnitä huomiosi hyvään.
- Kohtaa lapsi myönteisesti ja kunnioittavasti.
- Anna lapsille ”minä pystyn - kokemuksia”.
- Kannusta ja motivoi.

- Sanoita lapsen vahvuuksia.
- Anna valinnanmahdollisuuksia.
- Kiinnitä positiivista huomiota lapsen vahvuuksiin.

Yhteistyö huoltajien kanssa:

- Keskustele ryhmäsi arvoista ja ota huoltajat mukaan keskusteluun.
- Rakenna luottamuksellinen ja avoin suhde, joka auttaa ikävienkin asioiden käsittelyssä.
- Ota huoltajien esittämä huoli lapsesta vakavasti. Lapset kertovat kotona helpommin asioista.
- Huoltajat voivat kotona tukea lapsen vertais- ja ystävyysuhteita.

KIUSAAMISEEN PUUTTUMINEN JA JATKOTOIMENPITEET

Aikuisen tehtävänä on puuttua lasten välisiin ristiriitatilanteisiin. Tärkeää on kuitenkin opettaa ja kannustaa lapsia myös keskinäiseen välien sopimiseen.

Kun tilanteen selvittämiseen tarvitaan aikuista:

- Keskeytä tilanne.
- Keskustele lasten kanssa tapahtuneesta, tarvittaessa käytä kuvia tai piirtämistä apuna.
- Tilanteen sopiminen. Lähtökohtaisesti ohjaa lapsia ratkomaan ja selvittämään tilanne. Ohjaa keskustelu tarvittaessa oikeaan suuntaan.
- Keskustelussa voi hyödyntää: miltä sinusta tuntuisi tai miten nyt tulisi toimia-kysymyksiä
- Lapset voidaan ohjata tarvittaessa eri leikkeihin tai leikkimään aikuisen

lähetyillä.

Tapahtuman jälkeen on tärkeää:

- Havainnoida jatkuuko samankaltainen toiminta, voidaanko siis puhua kiusaamisesta.
- Kertoa tapahtuneesta muille ryhmän kasvattajille.
- Kertoa tapahtuneesta kaikkien osallisten huoltajille, huomioiden kuitenkin vaitiolovelvollisuus.
- Rohkaista lapsia kertoamaan aikuisille, jos tilanne toistuu.

Kasvattajien on osoitettava lapsille selvästi, että kiusaava tai loukkaava käytös toista lasta kohtaan ei ole hyväksyttävää. Mikäli kyseessä on toistuva tapahtuma ja voidaan puhua jo kiusaamisesta, puuttuu aikuinen tähän kaikissa tapauksissa. Tärkeää

on siis havainnoida lastenvälisiä suhteita ja puuttua, kun huomataan, ettei kaikki ole lasten välillä kunnossa.

Kiusaamisasiaa selvittäessä tärkeää on:

- Keskustelu osapuolten kanssa erikseen, jotta saadaan käsitys kiusaamisen muodoista ja laajuudesta.
- Yhteys osapuolten huoltajiin: kerrotaan tapahtuneesta, toimenpiteistä ja jatkotoimenpiteistä.
- Seurantakeskustelu jonkin ajan kuluttua, jolloin varmistetaan, onko kiusaaminen loppunut
- Keskusteluiden ja koko prosessin dokumentointi
- Työntekijöiden on tärkeä käydä prosessi läpi tiimissä, ja arvioida miten kiusaamistapauksen käsittely sujui ja mitä voisi tehdä toisin.

ARVIOINTI

Alajärven kaupungin sekä Vimpelin ja Lappajärven kunnan kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään tarvittaessa. Ryhmäkohtaisen suunnitelman toimivuutta ja vaikutuksia arvioidaan tarpeen mukaan.

KIRJALLISUUTTA JA MUUTA MATERIAALIA

Lastenkirjallisuutta

Ruma ankanpoikanen
(H.C Andersen)
Ollaanko kuitenkin kavereita?
(Schopf, S.)
Tomppa-kirjat (Louhi, K.)
Pekka Töpöhäntä -kirjat
(Knutsson, G.)
Astrid Lingren tuotanto
Maikki Harjanne tuotanto
Armi kirjat (Uusitalo, R.)
Mikko Mallikas (Bergström, G.)
Miltä Sipukaisesta tuntuu
(Huikko, E.)
Kissa killin kiukkupussi
(Korolainen, T.)
Anteeksi! (Norbert Landa)
Ei haittaa jos on erilainen; Perhekirja
(Parr, T.)
Kyllä me osaamme: itsetuntoa vahvistavia tarinoita
(Pressler, M.)
Roosan pikku valhe (Rankin, L.)
Yhteistyö on voimaa
(Weninger, B.)
Punakorvan kaksi kotia
(Azeb Hailu)
Tuomaksen seikkailut (Awdry, W.)
Lasten silta (Bolliger, M.)
Kuningatar Iso lida
(Korolainen, T.)
Mustan kissan hassut tassut
(Nevalainen, H.)
Sammakko ja muukalainen
(Velthuijs, M.)
Molli (Kirkkopelto, K.)
Piki (Kirkkopelto, K.)

Ammattikirjallisuutta

Aggression portaat-malli (Cacciatore)
Skidikantti (Juvonen)
Muksuoppi (Furman, B.)
Pulassa Lapsen kanssa (Sinkkonen, J.)
Kehu Lapsi päivässä (Vehkalahti, R.)
Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy
(Repo, L.)
Minä en suostu kiusattavaksi
(Juusola, M.)
Hyvän kaveruuden avaimet
(Juusola, M.)
Kiusaavatko pienetkin lapset (Kirves, L.)
Kiukkukirja -Agressiokasvattajan käsikirja vauvasta kouluikään (Cacciatore, R.)
Haukku haavan tekee (Hamarus, P.)
Turvataitoja lapsille (Lajunen, A.)
Lapsen mieli (Marjamäki E., Kosonen S., Törrönen S., Hannukkala M.)
Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa
(Kirves, L. & Stoor-Grenner, M.)
Mun ja sun juttu (Haapsalo, Kirkkopelto, Repo)
Molli kirjasarja
<https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/> (MLL)
<http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/>
MiniVerso-vertaissovittelu
<https://www.vol.fi/uutiset/esta-kiusaaminen-ennalta/>

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

Lukuvuosi _____ - _____

Laadittu _____

Kirjaaja _____

Mitä kiusaaminen on?

Kiusaamisen ehkäisy (Miten tässä ryhmässä ehkäistään kiusaamista)

Kiusaamiseen puuttuminen
(Miten ja millaisiin tapauksiin tässä ryhmässä puututaan)

Suunnitelman arvio

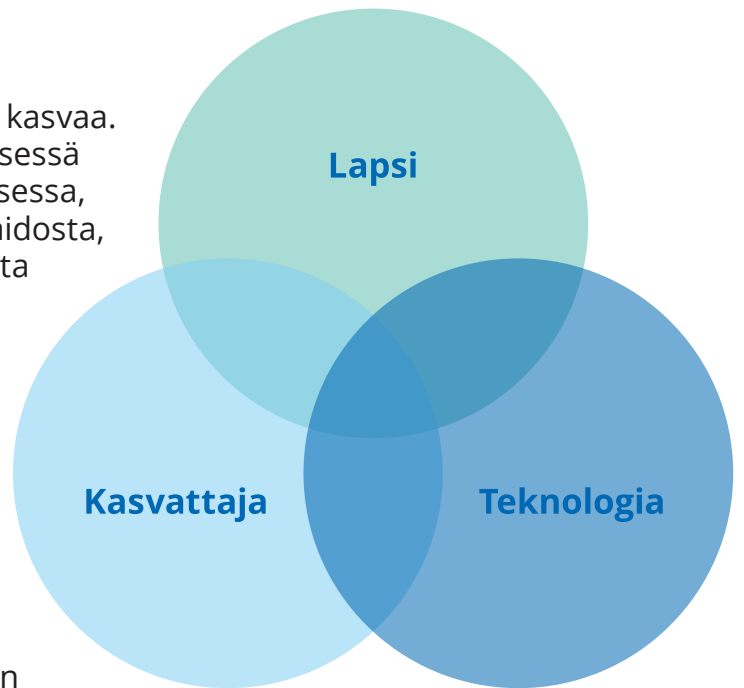
**ETELÄPOHJALAINEN
VARHAISKASVATUKSEN
DIGISUUNNITELMA**

1.8.2022

JOHDANTO

Digitaalisuus on osa yhteiskuntaa, jossa lapsi kasvaa. Digitaalista osaamista tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa, oppimisessa ja työelämässä. Kyse on perustaidosta, joka edistää kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa arvoa.

Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tehtävänä on varmistaa, että jokainen oppija saa tulevaisuuttaan varten riittävät digitaaliset taidot. Varhaiskasvatuksessa digitaatioille luodaan pohja leikin ja tutkimisen kautta. Tämä haastaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä kehittämään osaamistaan ja syventymään monilukutaidon ja digitaalisen osaamisen taitojen äärelle. Varhaiskasvattajan positiivinen asenne ja malli on tärkeässä roolissa.

Eteläpohjalaisen varhaiskasvatuksen digisuunnitelman lähtökohtana on ollut luoda mahdollisimman lähelle arkea ulottuva työväline kasvattajille ja varhaiskasvatuksen järjestäjille ja tukea näin alueellista tasa arvoa ja yhdenvertaisuutta. Digisuunnitelma pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelmien perusteisiin ja tuo esiin keskeisiä käsitteitä ja toimintaa ohjaavia periaatteita. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2022 digitaalinen osaaminen on lisätty yhdeksi uudeksi laaja alaisen osaamisen kokonaisuudeksi.

Eteläpohjalainen varhaiskasvatuksen digisuunnitelma on laadittu osana Etevä verkoston toimintaa.

Iloisia ja oivaltavia hetkiä digin parissa!

Seinäjoella 8.4.2022

*Jenni Latvala, Lapua
Janika Mäkelä, Alajärvi
Anne Mäki, Ilmajoki
Noora Välikoski, Seinäjoki
Heli Kaunisto, Etelä
Pohjanmaan korkeakouluyhdistys*

KOHTI DIGITAALISTA OSAAMISTA...

- Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan digitaalisuuden roolia arkielämässä. Digitaalisia välineitä, sovelluksia ja ympäristöjä hyödynnetään dokumentoinnissa, leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.
- Mahdollisuudet harjoitella, kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna digitaalisia välineitä edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä monilukutaitoa.
- Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön. Lasten kanssa pohditaan lasten omaan elämään liittyviä mediasisältöjä ja todenmukaisuutta sekä digitaalisuuden roolia arkielämässä.

... JA MONILUKUTAIDOA

- Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin.
- Monilukutaito sisältää peruslukutaidon lisäksi kuvien, numeroiden ja median lukutaidot.
- Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa ympäristöissä.
- Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia, rikasta oppimisympäristöä sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluita.

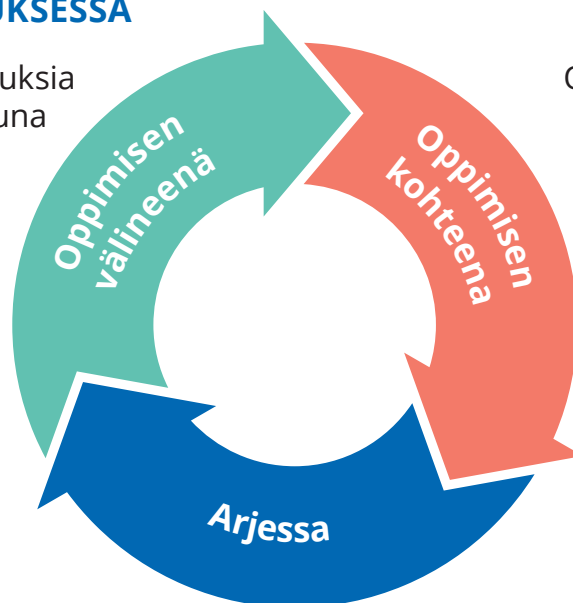
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022

Laaja alainen osaaminen

DIGI VARHAISKASVATUKSESSA

Digitaalisia laitteita, sovelluksia ja mediaa käytetään apuna jonkin toisen asian oppimiseen.

Pelataan tabletilla peliä, joka opettaa muotoja.

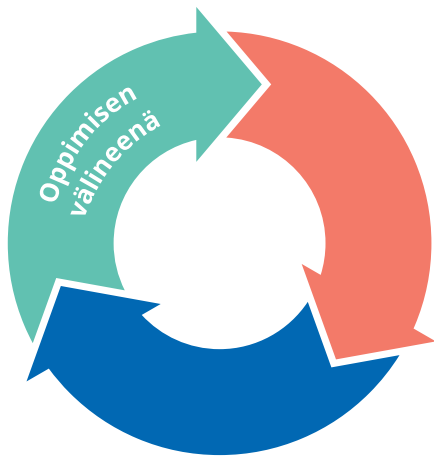

Opetellaan käyttämään ja ymmärtämään digitaalisia laitteita, sovelluksia ja mediaa.

Tutkitaan, miten jokin laite toimii tai miten kuvaa voi muokata.

Digitaalisuus on osa niin aikuisten kuin lasten arkea. Sitä tehdään näkyväksi ja ihmetellään yhdessä.

LAPSI

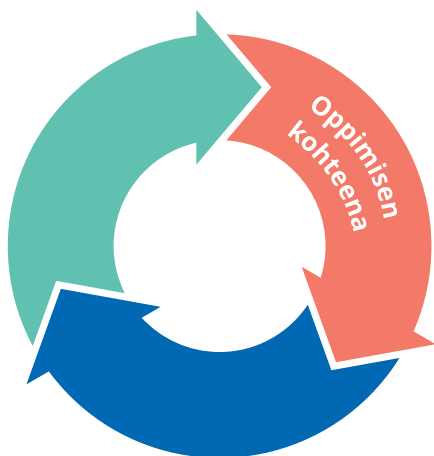

- Pelataan numero --, kirjain ja muotopelejä
- Kuunnellaan äänikirjoja
- Lauletaan, leikitään ja liikutaan musiikin tahdissa
- Etsitään tietoa kiinnostavista asioista
- Tutustutaan eläimiin ja luonnonilmiöihin videoiden avulla
- Mitä muuta?

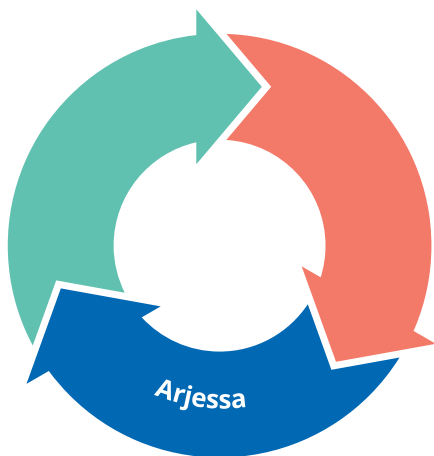

- Nimetään laitteita ja tutkitaan niiden toimintaa (käynnistetään, sammutetaan, ladataan, säädetään äänenvoimakkuutta...)
- Tutustutaan sovelluksiin
- Tallennetaan ja muokataan kuvaa, ääntä ja videokuvaa
- Kirjoitetaan viestejä tai soitetaan leikeissä
- Tutkitaan ja tunnistetaan emoji-ilmeitä
- Opetellaan käyttämään välineitä turvallisesti ja vastuullisesti
- Mitä muuta?

- Tutustutaan lastenohjelmien ja satujen hahmoihin
- Havainnoidaan ja ihmetellään digiäarjessa (esim. yhteydenpito huoltajiin, säätiedotukset)
- Pohditaan, mitä hyötyä ja apua teknologiasta on ihmisille
- Harjoitellaan digivälineiden ja mediasisältöjen parissa vietetyn ajan säännöstelyä kasvattajan avustuksella

0-3-VUOTIAS

- tutustuu ikätasolleen sopiviin mediasisältöihin kuvien, videoiden, äänien ja pelien kautta yhdessä kasvattajankanssa
- tutkii ja kokeilee erilaisia digivälineitä ja nimeää niitä
- harjoittelee leikkien kautta monilukutaitoa kehittäviä ajattelun taitoja, säännönmukaisuutta ja toistuvia asioita

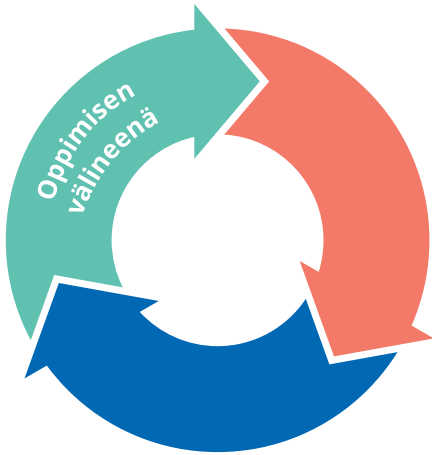
3-4-VUOTIAS

- pelaa ikätasolleen sopivia digitaalisia pelejä
- tutustuu erilaisiin mediasisältöihin ja oppii tunnistamaan niiden eroja
- tutustuu ympäristöönsä laitteita apuvälineenä käyttäen
- keskustelee itseään kiinnostavista mediasisällöistä
- miettii yhdessä muiden kanssa ratkaisuja arjen tilanteisiin ja harjoittelee ongelmanratkaisutaitoja esimerkiksi pukemistilanteissa

5-6-VUOTIAS

- pelaa ikätasolleen sopivia digitaalisia pelejä
- tuottaa itse digivälineiden avulla erilaisia mediasisältöjä (esimerkiksi ottaa kuvia ja videoita)
- harjoittelee vastuullisuutta digitaalisissa ympäristöissä ja tietää, mitä tekijänoikeudet ovat ja jokaisen oikeuden kieltäytyä esimerkiksi kuvattavana olemisesta
- pohtii mediasisältöjen todenmukaisuutta ja harjoittelee lähdekriittisyyttä (onko kaikki totta mitä esimerkiksi lastenohjelmissa tapahtuu)
- harjoittelee tiedonhakua digivälineiden avulla kasvattajan kanssa
- harjoittelee ongelmanratkaisutaitoja pelien, leikkien ja tehtävien kautta

KASVATTAJA

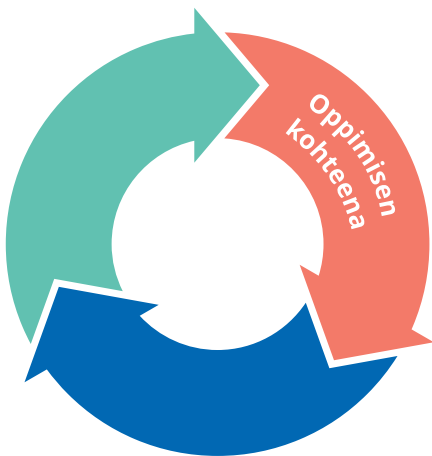

- Tutustu säännöllisesti johonkin uuteen peliin tai sovellukseen
- Etsi ja tulosta materiaaleja ja kuvia
- Tue vuorovaikutusta kuvilla ja emojiilla
- Nauhoita sadutusta
- Suunnittele, miten rikastat leikkiä ja oppimista digivälinein
- Mitä muuta?

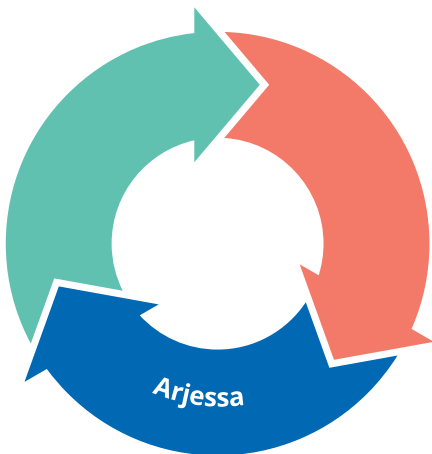

- Opettele ja ihmettele asioita yhdessä lasten kanssa
- Tutki vanhoja laitteita yhdessä lasten kanssa. Millainen oli lankapuhelin?
- Pidä laitteet saatavilla
- Tutustuta lapset ohjelmoinnin ideaan (esim. liikutaan tietyn kaavan mukaan)
- Keskustele lasten kanssa siitä, miten digitaalisuus on muuttanut arkea
- Tutustu laitteisiin ja sovelluksiin yhdessä kollegojen kanssa. Pyydä apua.

- Ole rohkea ja utelias!
- Ihmettele digimaailmaa yhdessä lasten kanssa
- Sanoita digin käyttöä arjessa (yhteydenpito, tiedonhaku, dokumentointi, liikkumaan innostavat sykemittarit...)
- Auta lasta säätelemään digin parissa vietettyä aikaa
- Ole saatavilla ja opastamassa, kun lapset pohtivat digimaailman asioita (esim. ikäraajat, häirintä ja kiusaaminen)
- Muista tietosuoja ja salassapito! Ks. Turvallisuus ennen kaikkea s. 37

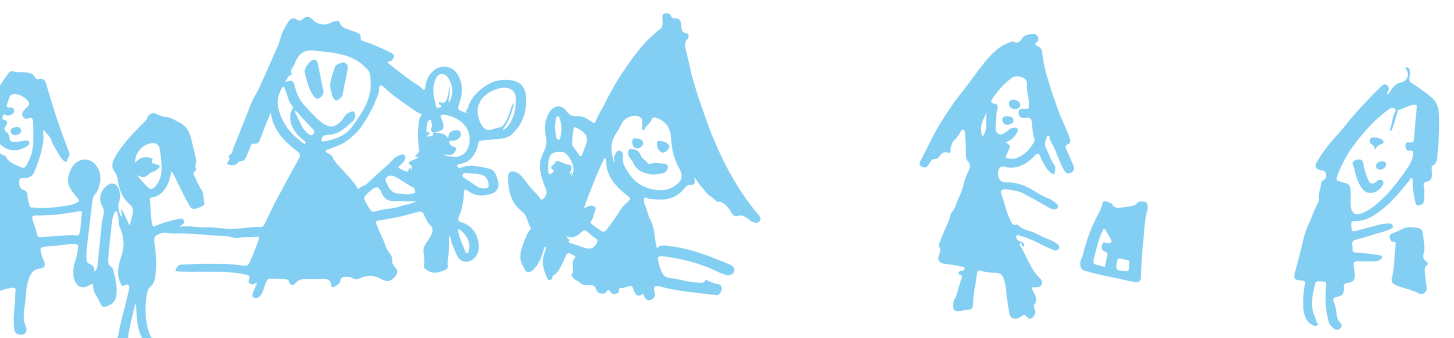
TEKNOLOGIA

TAVOITTEET SAAVUTETAAN, KUN...

- Varhaiskasvatuksessa on vähintään yksi älylaite viittä lasta kohden.
- Jokaisessa ryhmässä on lisäksi käytettävissä tietokone ja älypuhelin.
- Kasvattajat saavat koulutusta laitteiden ja sovellusten käyttöön.
- Verkkoyhteydet toimivat.
- Ongelmatilanteissa on saatavilla teknistä tukea.
- Laitteet ovat ahkerassa käytössä.
- Kasvattajia rohkaistaan oppimaan yhdessä lasten kanssa.
- Kasvattajien toiveet huomioidaan hankinnoissa.

TURVALLISUUS ENNEN KAIKKEA

- Lapsella on oikeus suojata kehoa ja yksityisyyttä. Pyydä lupa kuvaamiseen sekä lapselta että huoltajalta!
- Tarkista sovellusten ikäraajat, pedagoginen soveltuvuus ja mahdollinen maksullisuus.
- Tue ja rohkaise lasta. Opasta turvautumaan aikuiseen, jos vastaan tulee jotain pelottavaa tai hämmentävää.
- Keskustele huoltajien kanssa, millaiset sisällöt ovat sopivia. Ikäraajat suojaavat lasta!
- Selvitä, mitä tulee huomioida tekijänoikeuksien suhteen. Lapsella on tekijänoikeus askarteluihinsa – kuvia niistäkään ei saa jakaa ilman lapsen lupaa.
- Sovi muiden kasvattajien kanssa, mitä lapsi voi tehdä itsenäisesti/vain yhdessä aikuisen kanssa.

HYVÄT IDEAT HUKASSA?

Pedagogisia sovelluksia varhaiskasvatukseen. Pieni opas iPadeille

- https://www.laihia.fi/files/5688/opas_kirjaversio.pdf

100 oivallusta mediareppuun

- <https://oivalluksiaeskarista.files.wordpress.com/2017/12/100-oivallustamediareppuun.pdf>

Varhaiskasvatuksen pedagogiset digivinkit

- <https://blog.edu.turku.fi/vakadigi/linkit-ohjeet/>

Polkuja medialukutaitoon. Opas varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen

- https://www.mediataitokoulu.fi/polkuja_varhaiskasvatus.pdf

PAIKALLISET LISÄYKSET:

- Mitä sovelluksia kunnassa on käytössä?
- Miten henkilöstön digiosaamista kehitetään?

MITÄ DIGITAALINEN OSAAMINEN TARKOITTAI VARHAISKASVATUKSESSA?

- Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa, että jokainen oppija saa tulevaisuuttaan varten riittävät digitaaliset taidot. Kyse on perustaidoista, joita tarvitaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteiskunnassa toimimisessa, oppimisessa ja työelämässä.
- Digitaaliset taidot ovat erottamaton osa ajattelun ja oppimisen taitoja.
- Varhaiskasvatuksessa digitaidoille luodaan pohja leikin ja tutkimisen kautta. Digitaalisia välineitä ja sovelluksia hyödynnetään leikeissä, vuorovaikutuksessa, peleissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa.
- Henkilöstö ohjaa lapsia digitaalisten ympäristöjen monipuoliseen, vastuulliseen ja turvalliseen käyttöön.

Liite 2: Tiedote huoltajille ja yhteistyökumppaneille

